

**Звіт про результати реалізації наукової теми
кафедри психології особистості та
соціальних практик 2021 – 2026 рр.**

Психологія конструктивної поведінки особистості у трансформаціях суспільних відносин

завідувач кафедри,
доктор психологічних наук,
професор Світлана Каліщук

Актуальність дослідження

Несприятливі цивілізаційні виклики

Негативні наслідки: соціальні, економічні, політичні, екзистенційні

Розвиток / збереження / втрата особистісного та професійного потенціалу – ресурсів, цінностей, здатностей, свободи, відповідальності

Персональні вибори і рішення / їх відсутність

Стратегії поведінки: ефективні / не ефективні, екологічні / не екологічні, конструктивні / не конструктивні

Методологічний апарат дослідження

Мета - встановити генезу, функціональну значущість і механізми формування конструктивної поведінки особистості для її успішної життєдіяльності у період тривалих глобальних соціальних трансформацій

Об'єкт дослідження:

Психологія поведінки особистості у життєвому соціальному просторі як науковий феномен

Предмет дослідження:

Психологічні закономірності конструктивної поведінки особистості у трансформаціях суспільних відносин: витоки, динаміка, причинно-наслідкові детермінанти, індивідуальні та групові перспективи

Завдання дослідження:

1. Уточнити та поглибити теоретико-методологічну систему вихідних конструктів: «конструктивна поведінка», «психологія конструктивної поведінки», «трансформація суспільних відносин»;
2. Розробити та апробувати дослідницький інструментарій для діагностування стану конструктивної поведінки людини;
3. З'ясувати структурно-функціональний зміст феномену «конструктивна поведінка»;
4. Визначити категоріальні характеристики феномену «трансформація суспільних відносин»;
5. Встановити структуру життєвого простору українського громадянського суспільства та охарактеризувати його різноплановий ресурс;
6. Розробити та апробувати дослідницький інструментарій для діагностування стану конструктивної поведінки людини;
7. Виявити та апробувати перспективні прогностичні параметри конструктивної поведінки особистості;
8. Розробити систему психологічного супроводу для формування конструктивної поведінки.

Предметні секції наукової теми

Реальність світу і багатомірність особистості у трансформаціях суспільних відносин

Самореалізація як умова конструктивної поведінки особистостей у трансформаціях суспільних відносин

Аксиологічний підхід до розвитку особистості та конструювання міжособистісної взаємодії

Особистість у сучасному соціумі: формування конструктивних копінг-стратегій

Особистісне моделювання як конструкт безпечної поведінки людини

Конструктивна поведінка особистості у конфлікті в умовах соціальних змін

Духовно-моральний ресурс конструктивної поведінки особистості

Психологічний супровід трансформаційних процесів в українському суспільстві та освіті

Ракурси дослідження «психології конструктивної поведінки»

Аксіологічний підхід

Духовно-моральний вимір

Реалістичне сприйняття себе і світу

Самореалізація

Безпечна та фасилітативна поведінка

Неконфліктна поведінка

Копінг- стратегії

Наукова новизна дослідження

Вперше

- КП – комплекс безпекових стратегій, умова самоздійснення, індикатор балансу між переконаннями, цінностями, смислами та актуальними соціальними, гуманітарними, суспільними викликами
- Реалістичність є чинником КП
- Джерела дефіциту реалістичності: імпринтинги, патерни реагування, психологічна «правда»
- Відповідальність - смислове утворення, поєднує складність, корисність, ресурсність та інтенційність, розкривається діями знаходження відповіді, або рішення, або дії
- Свобода складається із здібностей, сили прийняття й витримки та зовнішніх умов і можливостей життя
- Ресурсна матриця особистості містить опори, екзистенційну сповненість, глобальність/локальність взаємодії із світом
- Модель формування колективної травми українського суспільства: чинники, ознаки, наслідки
- Духовні ресурси, відповідальність та навички ненасильницької взаємодії забезпечують трансформацію травматичного досвіду у особистісне і професійне зростання

Поглиблено та розширено

- Джерела формування КП: духовно-моральні ресурси, свобода, відповідальність, особистісний потенціал
- Механізми (копінг-реакції), компонентний склад та функції КП (виваженість, раціональність, конкретність)
- Трансформація цінностей - встановлення рівноваги у фізичній, соціальній, особистісній, духовній сферах
- Відновлення відчуття безпеки через розуміння специфіки проживання людиною ситуацій, уміння регулювати емоції, активно-позитивні установки, варіативність стратегій поведінки

Набули подальшого розвитку

- Роль самореалізації у формуванні КП в ситуації кризи
- Структура життєвого простору українського суспільства: небезпека, колективна травма, горювання, віра, родинне, професійне, соціальне життя, громадська активність, самореалізація, особистісне і професійне становлення

Вдосконалено

- Механізми маніфестації ресурсів та формування готовності до змін - диференціація зовнішніх сигналів, функціонально-операційний їх аналіз та ініціація ресурсів через поновлення змісту смислової системи людини
- Самореалізація та покликання є проявом КП

Методологічний базис аналітико-синтетичного етапу дослідження 01.03.2021-31.08.2022

Наукова секція	Досліджувана ознака
Аксіологічний підхід до розвитку особистості та побудови міжособистісної взаємодії	Цінності, Мотиваційні стратегії, Локус контролю, Емоційний інтелект, Конструктивна поведінка, Життестійкість, Самоефективність, Внутрішньо-особистісні конфлікти, Професійне становлення, Психологічний клімат сім'ї
Духовно-моральний ресурс КП	Віра, Відповідальність, Свобода вибору Копінг-ресурси, Стратегії поведінки
Реальність світу і багатомірність дійсності особистості	Свідомість, «Реалістичність», Ресурсна матриця, Свобода, Відповідальність, Образ майбутнього, Професійне становлення
Самореалізація як умова КП	Конструктивна поведінка, Самореалізація, Покликання, Психоемоційний стан, Резильєнтність, Кризові переживання, Особистісна ефективність, Професійна фрустрація, Ціннісні орієнтири, Колективна травма

Наукова секція	Досліджувана ознака
Особистісне моделювання як конструкт безпечної поведінки	Безпечна поведінка, Психологічна культура, Психологічне здоров'я, Психічне здоров'я, Психологічна формула безпеки, Стрес, Фасилітативна поведінка, Вектори безпеки, Резильєнтність, Психологічна культура педагога
Конструктивна поведінка особистості в конфлікті	КП в конфлікті, Внутрішньо-особистісні конфлікти, Девіантна поведінка, Життєва криза, Інтолерентність до невизначеності, Криза ідентичності, Ціннісні орієнтації, Сімейні кризи в умовах війни
Особистість у сучасному соціумі: формування конструктивних копінг-стратегій	Життєтворчість, Стійкість, Безпекові стратегії, Психологічна культура, Локус контролю, Самооцінка, Професійне вигорання, Психогенна інтенсивність подій, Ціннісна реконструкція, Особистісний потенціал
Стресостійкість, подолання криз та реабілітація	Копінг-стратегії, Стресостійкість, Резильєнтність, Криза, Фрустрація, Конфлікт, Травма

Методичний базис теоретико-практичного етапу дослідження 01.09.2022-31.12.2025

Організація психологічної діагностики

<i>Вибірка</i>	<p>Діти 4-6 років, Молодші підлітки 5–6 класів, Підлітки-мігранти, Студентська молодь</p> <p>Батьки студентів, Викладачі ЗВО, Чоловіки та жінки раннього та середнього дорослого віку, Психологи-практики, Педагоги, Патрульні поліції</p> <p>Сім'ї військових, Подружні пари, Дружини військовослужбовців, Жінки, що пережили втрату, Жінки – емігрантки, ВПО</p> <p>Курсанти МВС, Ветерани війни, Військові</p>
<i>Кількість учасників</i>	3476, з них 720 на етапі валідизації опитувальника, 290 – на етапі психометричної перевірки Анкет
<i>Методики діагностики</i>	<p>Загалом: 76</p> <p>Застосовано наявних: 56</p> <p>Модифіковано: 13 (С. Каліщук)</p> <p>Розроблено:</p> <p>1 опитувальник «Професійна фрустрація» (Столярчук, 2025)</p> <p>6 анкет – «Війна у житті та діяльності психолога-консультанта» (Каліщук, 2022), «Ознаки конструктивної поведінки людини в конфлікті» (Власенко, 2022), «Особливості переживання внутрішньо особистісних конфліктів студентами» (Власенко, 2023), «Прояви життєвої кризи вимушених мігрантів» (Власенко, 2024), «Переживання кризи ідентичності старшокласниками» (Власенко, 2024), «Рівень обізнаності щодо фасилітативної поведінки» (Цюман, 2024)</p>

Простір духовно-моральної компетентності (В. Кутішенко, Н. Вінник)

Ціннісно-світоглядний аспект	Діяльнісно-поведінковий аспект
Духовні закони та гармонія Розуміння величі людської душі та законів світобудови	Життєтворчість Застосування духовних знань у професійній діяльності та побуті
Прийняття цінностей Визнання духовної природи людини та моральних орієнтирів	Позитивне сприйняття Фокус на моральному та духовному началі в людях навіть у проблемах
Модель духовної поведінки Усвідомлення етичних стандартів та відповідальності	Комплекс ставлень • До себе: креативність, самоприйняття • До інших: любов, совість, чесність • До світу: патріотизм, толерантність
Цілісність особистості Зв'язок духовного, душевного та тілесного рівнів	Культура здоров'я Підтримка власного балансу та навчання клієнтів саморегуляції
Сила слова Розуміння впливу слова	Професійна етика Гуманність, конгруентність, недирективний підхід та висока мовна культура

Результати теоретико-практичного етапу дослідження 01.09.2022-31.12.2025

Порівняльні показники базових уявлень студентів та їхніх батьків

Список категорій базових уявлень	Студенти (17-18 років) n=113		Батьки студентів (38-47 років) n=113	
	S	R	S	R
1. Загальне уявлення щодо доброзичливості навколишнього світу	3,7		3,5	
Прихильність світу	3,8	3	3,8	4
Доброта людей	3,6	5	3,3	8
2. Загальне уявлення про те, що світ має сенс	3,5		3,6	
Справедливість світу	3,3	7	3,5	7
Контрольованість світу	3,5	6	3,6	6
Випадковість як принцип розподілу подій, що відбуваються	3,7	4	3,7	5
3. Загальне уявлення про власну гідність	4		4,2	
Цінність власного «Я»	3,9	2	4,1	3
Ступінь самоконтролю (контролю над подіями, що відбуваються).	4,5	1	4,3	1
Ступінь удачі, чи везіння	3,6	5	4,2	2

Рух трансформації цінностей (В. Кутішенко, Н. Вінник)

Сфера рівноваги	Негативні прояви	Внутрішній процес	Ціннісні зміни та дії
Фізична	Страхи, паніка, безсоння	Життя одним днем, переоцінка здоров'я	Цінність життя: дотримання правил безпеки, гігієна сну
Соціальна	Самотність, образа, розчарування	Оцінка людей за вчинками, «сортування» оточення	Цінність взаємин: взаємодопомога, турбота про близьких
Особистісна	Відсутність надії, дезорганізованість	Відповідальність за рішення, віра у власні сили	Цінність особистості: планування майбутнього, опора на себе
Духовна	Відчай, ненависть, сумніви у справедливості	Гордість за народ, єдність, віра у перемогу добра	Патріотизм: волонтерство, підтримка армії, популяризація культури

Рейтинг цінностей у студентів та їхніх батьків

Цінності	Студенти (17-18 років) n=93		Батьки студентів (38-47 років) n=93	
	S	R	S	R
Відсутність нужди, матеріальний достаток	6,5	1	4,3	3
Збереження сил і здоров'я	5,1	3	6,0	2
Збереження порядку і стабільності в суспільстві	2,3	8	3,5	6
Сімейне благополуччя	5,5	2	6,3	1
Хороша, престижна робота.	3,9	6	4,1	4
Повага оточуючих, суспільне визнання	2,0	9	2,4	8
Можливість інтелектуальної і творчої самореалізації	4,5	4	3,7	5
Можливість користуватися демократичними правами і свободами	4,2	5	3,2	7
Будівництво більш гуманного і терпимого суспільства	2,4	7	1,8	9

Ознаки реалістичності особистості (С. Каліщук)

Опори

Екзистенційна сповненість

Міра та якість взаємодії «Я» із світом

Смислотвірний вимір (екзистенційна сповненість)
“конструктивної поведінки” (С. Каліщук)

Свобода

- Я Можу = Здібності + Умови

Відповідальність

- складність
- корисність
- ресурсність
- інтенційність

Результати теоретико-практичного етапу дослідження 01.09.2022-31.12.2025

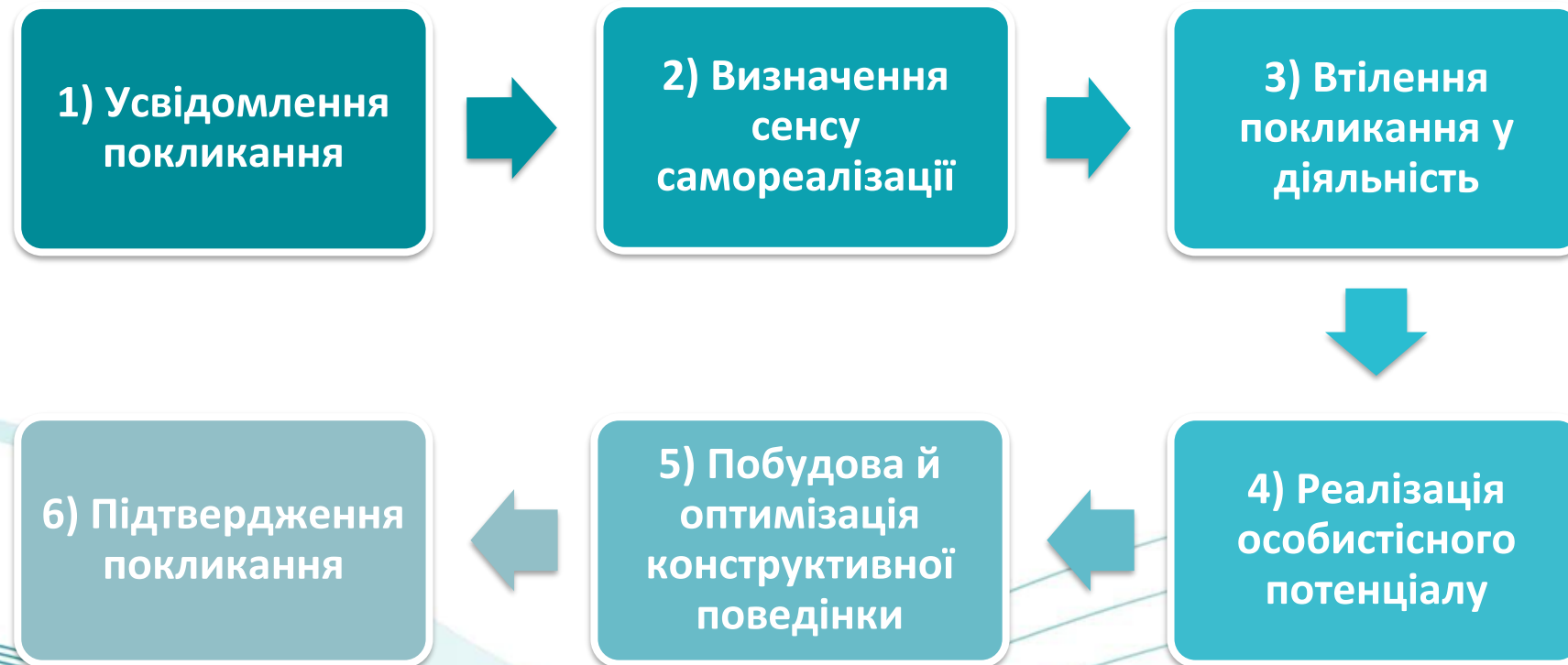
Дескрипторний розподіл значень «девізу життя» учасників

Критерії вага ознаки, max = 1	Дескриптори (n=54)
Зміст домінуючих у спогаді переживань та відповідних програм дій	Страх-уникання (0,87); сум-прохання про допомогу (0,86); гнів-руйнування (0,83); відраза-відкидання (0,79); подив-переключення (0,26); інтерес-вивчення (0,23); сором-приєднання (0,21); радість-повторення (0)
Тип події	Травматична (0,83); нова ситуація (0,81); нейтральна (0,32)
Відчуття приналежності	«Я-ситуація» (0,76); «Ми-ситуація» (0,24)

Результати теоретико-практичного етапу дослідження 01.09.2022-31.12.2025

Модель конструктивної поведінки у просторі Самореалізації і Покликання (О. Столярчук)

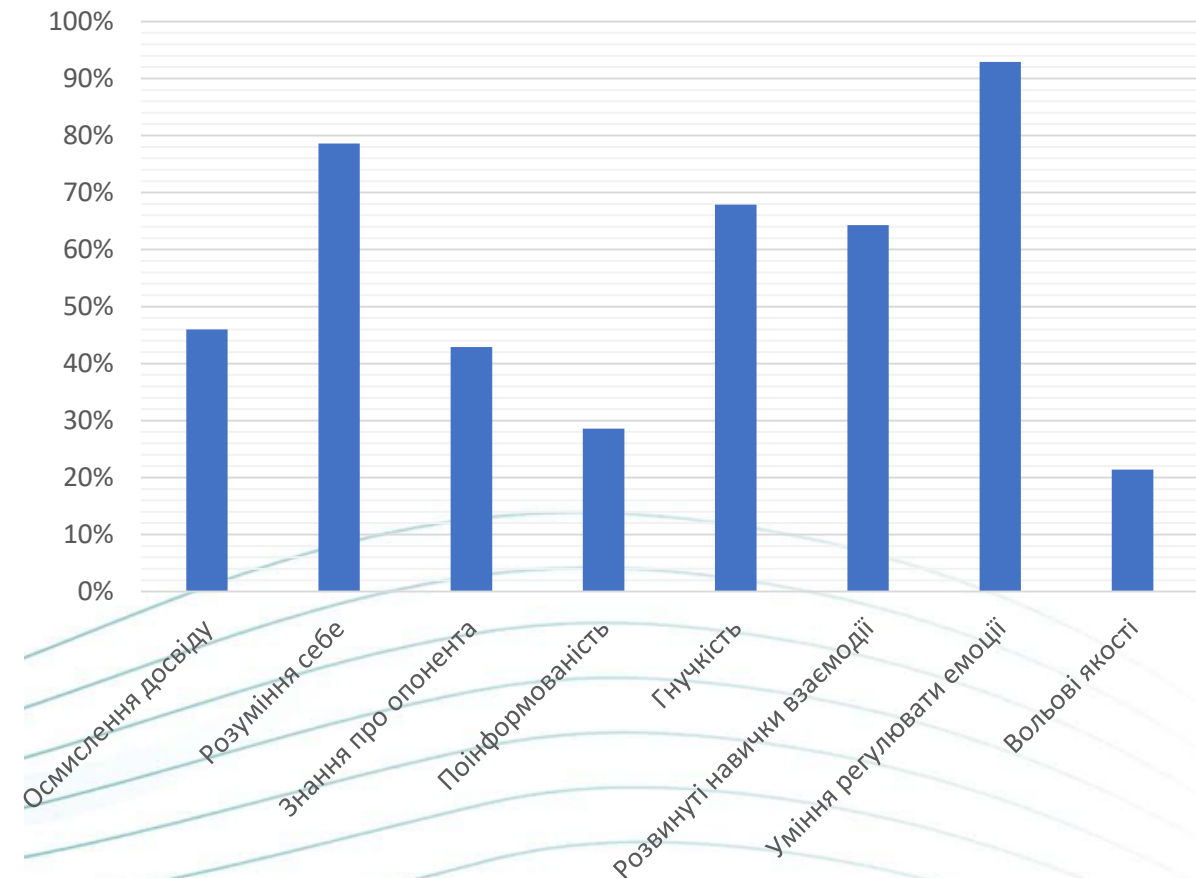

Результати теоретико-практичного етапу дослідження 01.09.2022-31.12.2025

Модель конструктивної поведінки особистості в конфлікті (І. Власенко)

Фактори, що сприяють конструктивній поведінці людини в конфлікті

Конструктивна поведінка особистості

Структурне підґрунтя

Когнітивний компонент:

- компетентність,
- досвід,
- гендерні та вікові настановлення,
- самоусвідомлення

Мотиваційний компонент:

- актуальні потреби й інтереси,
- сформовані цінності,
- усвідомлені сенси,
- покликання

Емоційно-вольовий компонент:

- ставлення до себе,
- потокові емоційні переживання,
- самоконтроль і саморегуляція

Втілення

Стабільний період життя

- реалізація життєвого задуму, втілення покликання,
- вироблення та модифікація індивідуальної стратегії самоздійснення,
- використання та збагачення особистісного потенціалу

Кризовий (перехідний) період життя

- ревізія життєвих цінностей і поведінкових патернів,
- перебудова самоствавлення та самовираження,
- перебудова поведінкових стратегій і тактик,
- розвиток особистісної гнучкості

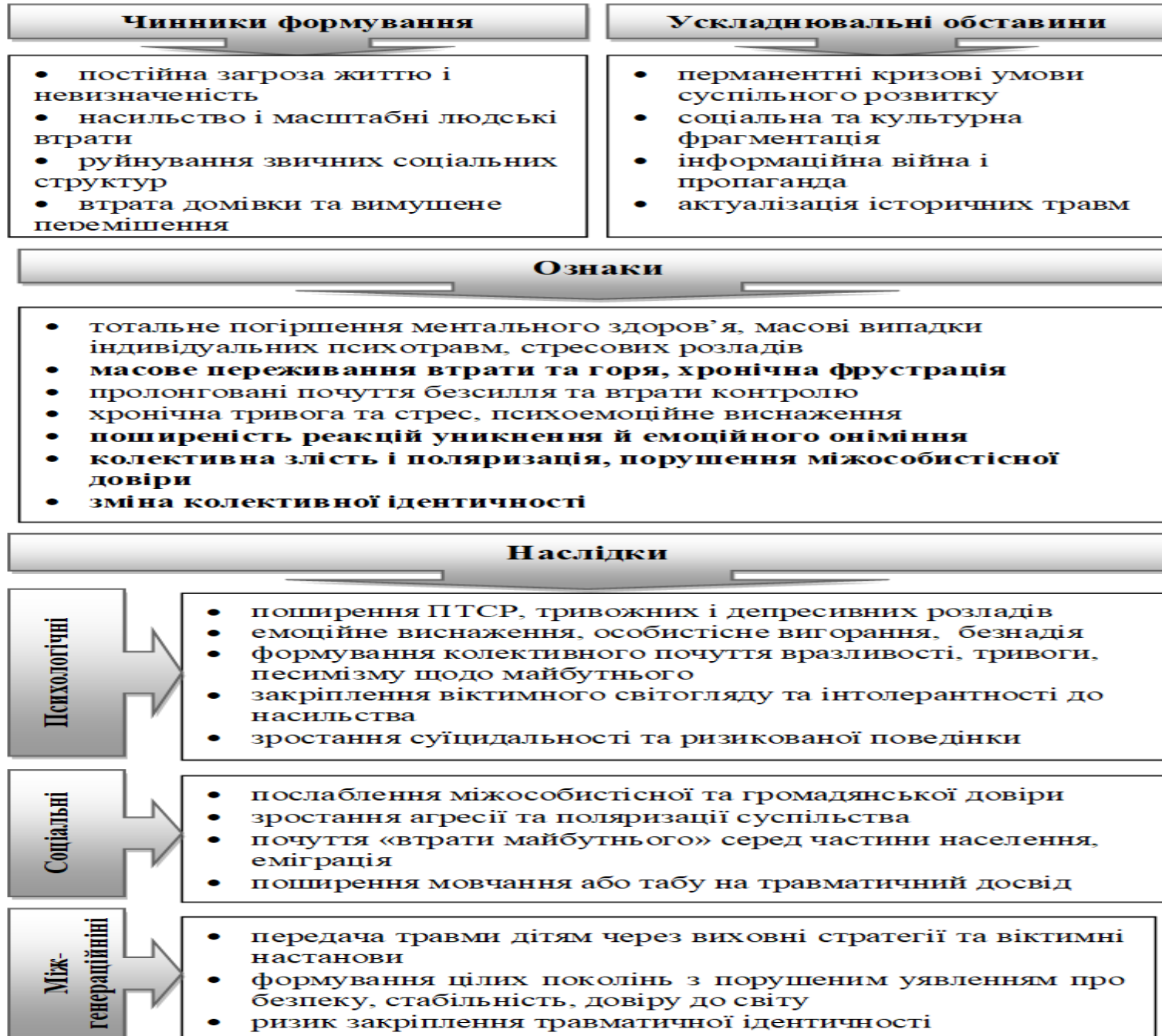
Результати

- досягнення особистісної ефективності та автентичності,
- самовдосконалення,
- узгодження особистісної ідентичності

- конструктивне подолання життєвих криз,
- посилення толерантності до суспільної невизначеності,
- особистісне зростання

Модель формування колективної травми українського суспільства (О. Столярчук, С. Каліщук)

Узагальнювальний етап

дослідження

1.01.2025-01.03.2026

ПЕРШИЙ ПЛАН

Систематизація
багатоаспектних
підходів

ДРУГИЙ ПЛАН

Прикладний
розріз

Спроековано ОП **Сімейна психологія і Соціальна психологія**, доповнені програми ОК ОП **Екстремальна та кризова психологія і Психологія бізнесу і управління**

Налагоджено систему партнерства:

Міжінституційного - Інститут психології імені Г.С. Костюка, Інститут соціальної і політичної психології, Міністерство у справах ветеранів, Міністерство внутрішніх справ, Національна гвардія, Інститут реабілітації та соціальних технологій, ГО Ла Страда – Україна, ТРИНІТІ-ХАБ,, Українська організація психологічної підтримки, Фонд Маша, Український фонд Благополуччя дітей, Відновлення під час війни, Ветеран, Українська фундація громадського здоров'я

Міжуніверситетського - КНЕУ імені В. Гетьмана, НУБіП, КНУ із **закладами системи освіти м. Києва**

61 міжнародний захід : Німеччина (Берлін), Нідерланди (Роттердам), Литва (Клайпеда, Вільнюс), Латвія (Рига), Болгарія (Варна), Португалія (Лісабон), Австрія (Грац), Польща (Краків), Туреччина (Анкара), США

У розробці діагностичних процедур і методів впливу: **психоедукаційних та психокорекційних програм, програм супроводу, тренінгів, психотехнічних протоколів**

Прикладні результати дослідження

Психоедукація

Програма виховної роботи для учнів 5-6 класів Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція

Трансформація цінностей студентів в умовах реконструкції ними травматичних подій початку війни в Україні

Формування навичок безпечної поведінки жертв насильства та екстремальних ситуації

Психологічні ресурси життєстійкості в умовах війни

Інформаційний буклет «Формування конструктивної поведінки особистості»

Алгоритми надання допомоги та стратегії саморегуляції в екстремальних ситуаціях

Психокорекція

Психотехнологія підвищення свободи вибору поведінки у стресовій ситуації

Психотехнологія маніфестації ресурсів особистості

Психотехнічний 5-ти кроковий протокол маніфестації ресурсів особистості

Триетапна процедура соціально-психологічного супроводу

Психокорекційний метод “Вихід із трикутника С. Карпмана”

Програма стабілізації емоційного стану ВПО

Міжконтурна технологія подолання травматичного досвіду, що базується на семантичному декодуванні подій

Тренінги

Духовно-буттєві практики підвищення свободи вибору поведінки в стресовій ситуації

Сенситивності
Логіка сенсу
Особистісний простір

Територія МИ

Життєстійкості

Розвитку ціннісно-рольового компонента професійного становлення психологів

Коучингової підтримки і формування духовно-моральної компетентності

Базових навичок консультування

Публікаційна активність виконавців НДР

Категорії наукового здобутку	Кількість
Публікації у виданнях, що входять до Scopus та Web of Science	37 1 - Q1, 1 - Q2
Статті у фахових виданнях України	111
Одноосібні монографії	2
Колективні монографії	3
Навчальні посібники	5
Навчально-методичні посібники і Робочі зошити	12
Участь у міжнародних конференціях	61
Участь у всеукраїнських конференціях	35
Статті і тези у співавторстві з студентами	50
Авторські свідоцтва	17
ЕНК	57

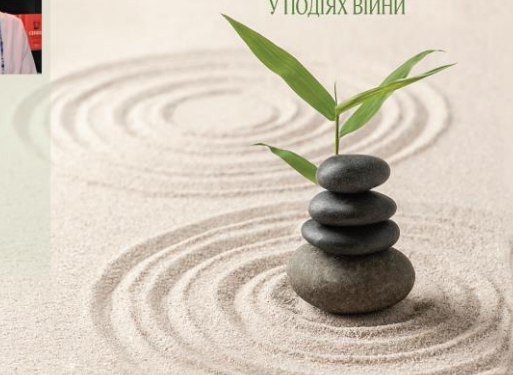

Монографії

2 одноосібні і 3 колективні монографії

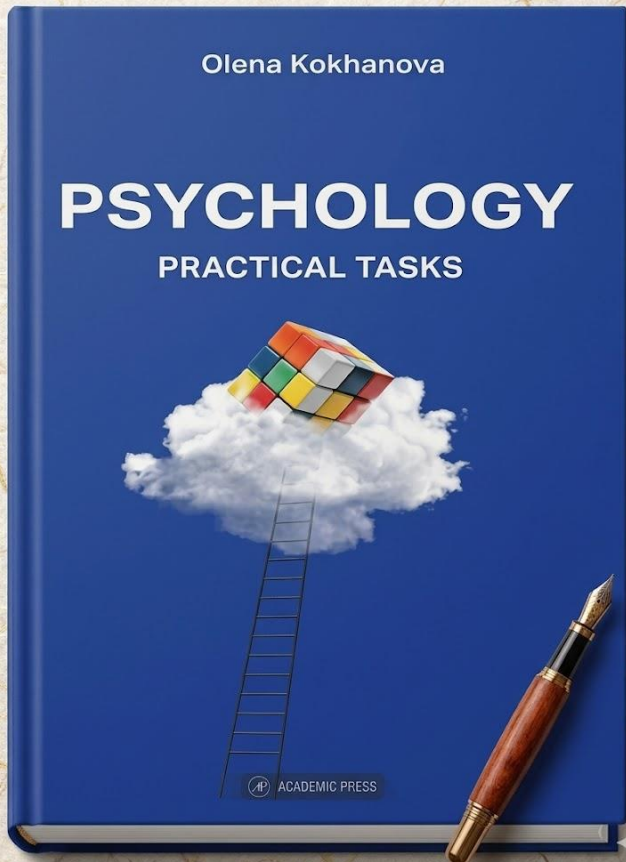

РЕСУРСНА МАТРИЦЯ
ПСИХОЛОГА-КОНСУЛЬТАНТА
У ПОДІЯХ ВІЙНИ

**5 навчальних
посібників**

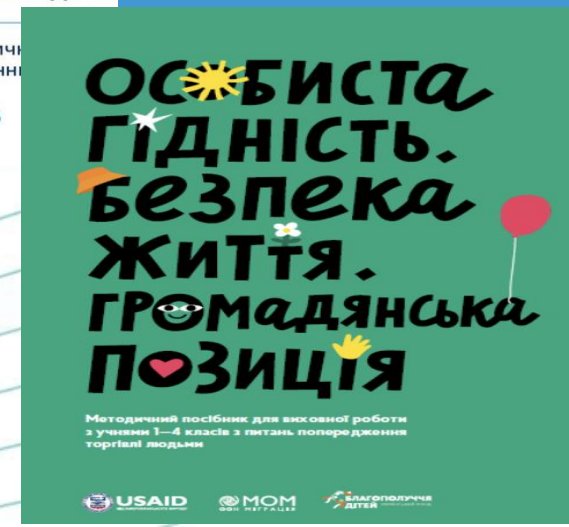
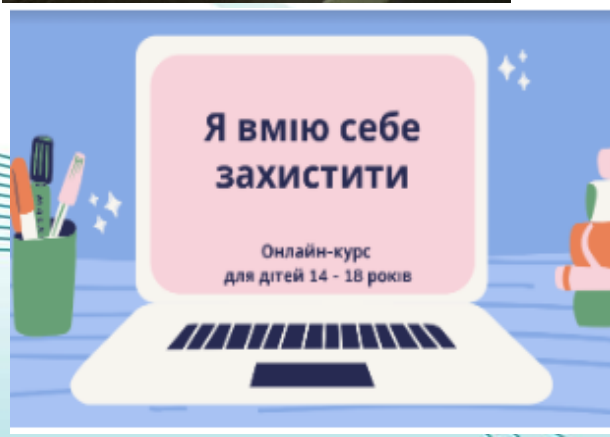
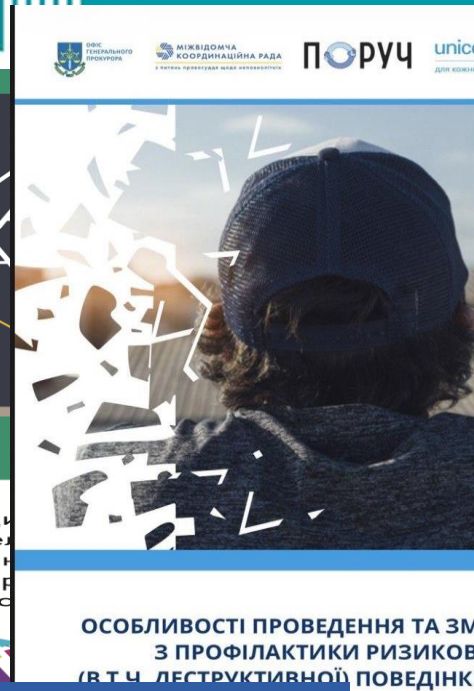
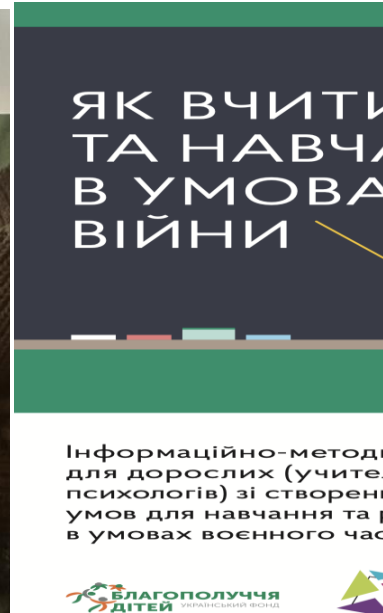
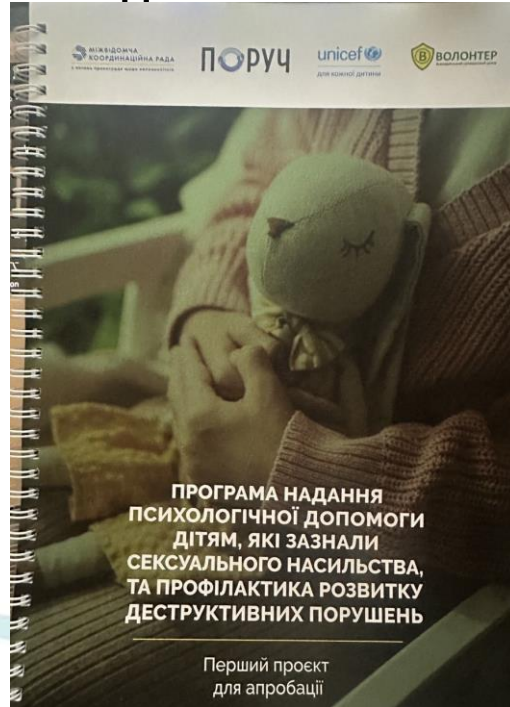

Навчальні посібники

Навчально-методичні посібники

7 навчально-методичних посібників

Робочі зошити

5 Робочих зошитів

«Імплементация дружного до дитини» які є учасника

Irish Aid Rialtas na hÉireann UNICEF ДІЯ НА КОЖНОЇ ДИТИНІ МІЖВІДОМЧА КООРДИНАЦІЙНА РАДА ВОЛОНТЕР

РОБОЧИЙ ЗОШИТ

УЧАСНИЦІ /-КА ТРЕНІНГУ

Особливості залучення та роль психолога у процесуальних діях за участі дитини в межах кримінального провадження

МІЖВІДОМЧА КООРДИНАЦІЙНА РАДА

РОБОЧИЙ ЗОШИТ

УЧАСНИЦІ /-КА ТРЕНІНГУ

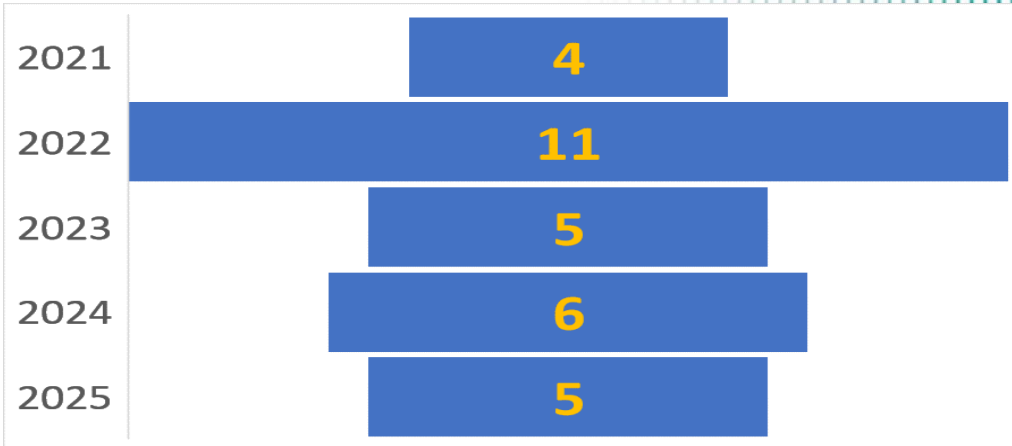
Навчального тренінгу з питань імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружного до дитини, з урахуванням найкращих інтересів дітей, які є учасниками кримінального провадження, для слідчих Державного бюро розслідувань, Служби безпеки України та прокурорів

Київ, 2025 р.

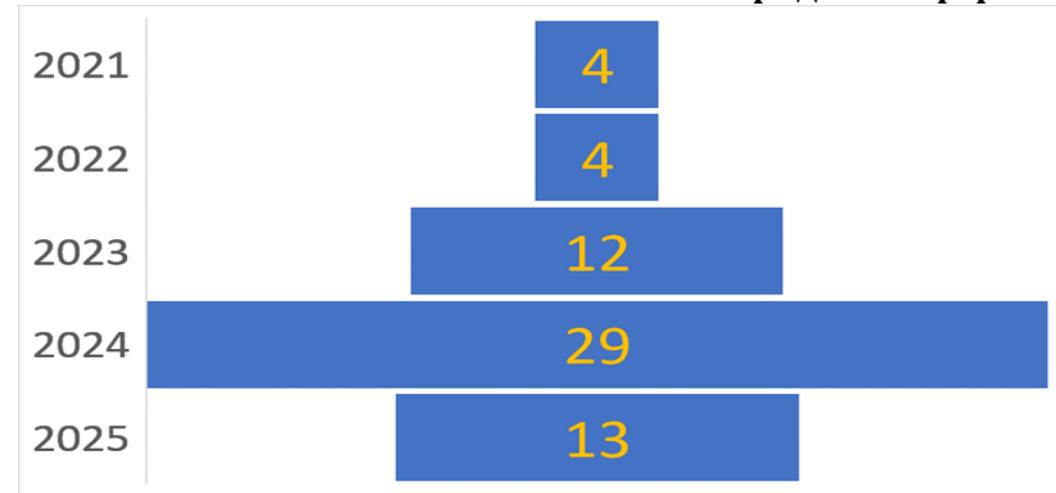

Публікаційна активність ВИКОНАВЦІВ ТЕМИ 2021-2026 рр.

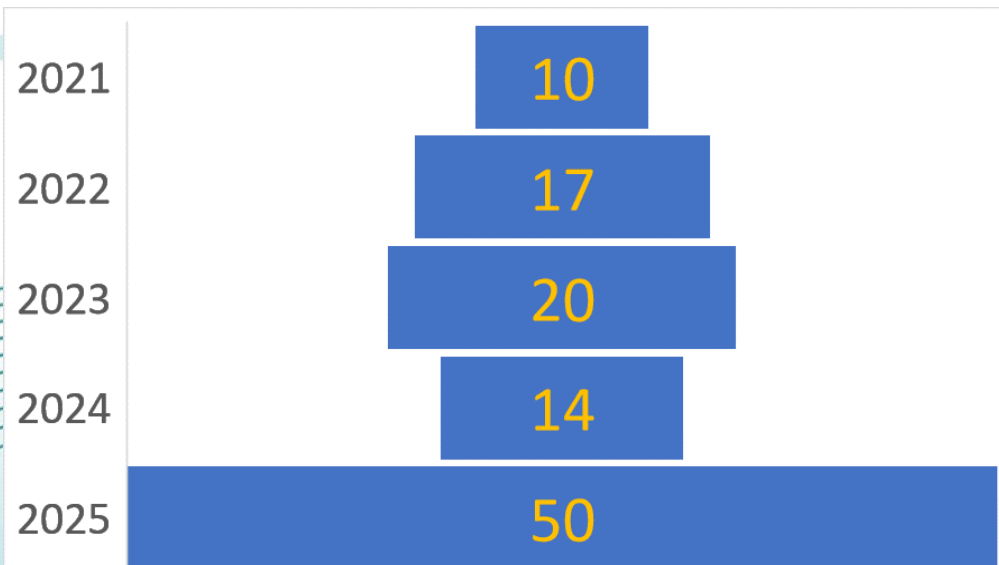
Статті у виданнях Scopus/Web of Science

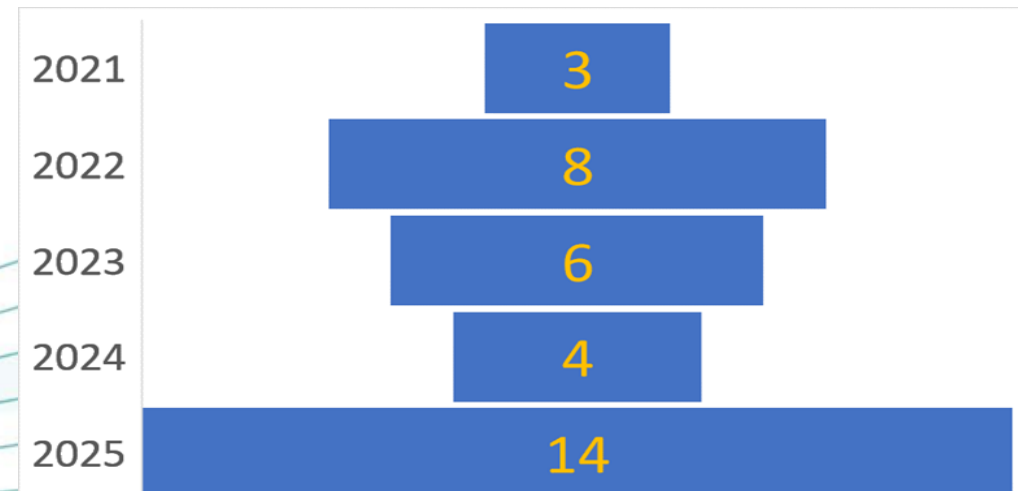
Міжнародні конференції

Фахові статті

Всеукраїнські конференції

НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА КАФЕДРИ (2021–2026)

Наукова діяльність кафедри охопила повний цикл дослідження психології КП: від **фундаментальних розробок семантичної архітектури свідомості** до конкретних прикладних **протоколів допомоги особистості**. В результаті виконання НДР кафедри сформована база знань створює надійне підґрунтя для подальшого розвитку психологічної служби у всіх сферах соціальної практики України, підвищення резистентності суспільства до кризових подій та професійної підготовки майбутніх психологів

Перспективами подальшого наукового пошуку вважаємо визначення того, чи є конструктивна поведінка стійкою характеристикою особистості і як переживання людиною, зокрема, **невизначеності впливає на колювання життєвих стратегій, образів майбутнього, цінностей, смислів, переживання самоздійсненості та функціонально закріплених раніше конструктивних поведінкових проявів**

ВИКОНАВЦІ НДР

Світлана
КАЛІЩУК
Олеся СТОЛЯРЧУК
Олександра КОГУТ
Інна ВЛАСЕНКО
Валентина КУТІШЕНКО
Тетяна ЦЮМАН
Олена КОХАНОВА
Олена РЕВА
Оксана ТКАЧИШИНА
Наталія ВІННИК
Ярослава ЗЕЛІНСЬКА
Римма ЮРЧЕНКО
Світлана ЖОРОВА

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

